

Privredno - kulturne
matice
za Sjever. Dalmaciju

Привредно-културне
матиче
за Сјев. Далмацију

Godišnja pretplata za našu državu 40 din., za Ameriku
2 dolara, a za ostalo inostranstvo 80 din.
Članovi Matice dobivaju list besplatno!
Primjerak 1 din.

Шибеник, 22 Октобра 1932.
БРОЈ 132. ГОДИНА IV.

Vlasnik «Privredno-kulturna Matica za Sjever. Dalmaciju»
Uređuje Sekretarijat Matice.
Telefon br. 63. — Broj ček. računa 38.242.

Učiteljsko sresko vijeće u Benkovcu

Pred nekoliko dana — 11 i 12 X — učitelji sresa benkovačkog održali su svoje vijeće, na kojem su riješavali, pored svojih staleških i školskih pitanja, i o odnosu učitelja prema pitanjima narodnog prosvjedinjanja. Učitelji su sami shvatili, da je to jedno od naših najvažnijih pitanja za cijeli narod, a na prvom mjestu za one, za koje se je uobičajlo naziv — „narodnih prosvjeditelja“.

Raspravljanje o ovom pitanju na učiteljskom vijeću bilo je vrlo interesantno. Učitelji su iznosili svoja opažanja, shvaćanja i doživljaje u ovom radu, a to je mnogo važnije nego održavanje predavanja slušaocima, koji mnogo puta prate predavanja sasvim pasivno. I narodno prosvjediteljstvo ima svoje nove metode u svom radu — čija je osnova u aktiviranju onih, koji se prosvjediteljuju — pa je sasvim logično iza diskusije o školi rada došlo na pretres pitanje uspješnijeg načina narodnog prosvjediteljstva.

Benkovački srez pretstavља u malom sliku naše države. U njemu su Ravni Kotari, Bukovica, Podgorje — ravnice, planine i more i možda nijedan srez u državi nije sastavljen od raznolikijih krajeva od ovog sresa. Zato se je i tokom diskusije odmah opazio, da se osjeća potreba da se u raznim krajevima provode i razni načini prosvjediteljstva, pa je zaključeno, da se održe posebni sastanci — i učitelja i drugih ljudi, koji se interesuju ovim pitanjima — za Podgorje, za Bukovicu, za Benkovac, Kistanje, Stankevo, Novigrad, Smilčić — pa da se zajednički utvrde potrebe i mogućnosti pojedinih vrsta rada.

Jednodušno je izražena potreba, da se iz Benkovca održava veza sa radom u pojedinim skupinama (Podgorje, Bukovici, Kotarima) i odatle, da pomažu pojedincima u radu — pored školskog nadzornika, agronoma, ljekara, veterinaru itd. — i svi oni faktori i ustanove, kojima je napredak narodni i dužnost i cilj.

Istaknuto je prije svega, da se održe tečajevi za poslovođe raznih vrsta zadržanih; za prednjake seoskih sokolskih četa; tečajevi domaćinski za učitelje, koje bi kasnije to primjenile među seljankama; zatim upute za organizovanje i vođenje zdravstvenih zadruga, koje su osobito potrebite u ovim krajevima gdje ljudi nemaju i ne znaju osnovnih uslova za ljudskiji način življenja, niti najskromnijeg poretka ni za se ni za svoje blago.

Kako je za svaki rad neophodno, da se poznaje sadanje stanje stvari svi su prisutni bili mišljenja da najprije treba dobro proučiti stanje naroda u svom kraju: u prosvjetnom, privrednom, zdravstvenom, kulturnom pogledu, kao i druge odnose saobraćajne, socijalne, mogućnosti razvoja pojedinih privrednih grana i organisa-

Jedna kulturna svečanost u Ravnim Kotarima

U nedjelju, 30 oktobra, otvorena se na svečan način zadržana apoteka u Zemunik u izvršiti osvećenje i otvor nove osnovne škole u Smokoviću i sada potpuno dovršenc Narodnog doma zemljoradničke zadruge i Doma i podruma Vinogradarske zadruge u Smokoviću.

Svečanost u Zemunik obavio se u 10 sati, a u Smokoviću u 11 i po s.

Za ovo se neće slati nikakvi naročiti pozivi, ali se nada i želi, da dođu svi oni koji se raduju svakom naprednom koraku u narodnom životu.

Ljetos je navršilo ravno deset godina, da je u ovom kraju pokrenut zemljoradnički zadržani pokret. Postajala je u Zemunik u prijerata Seoska blagajna i Mljekarska zadržana i Potrošno-čebna zadržana, ali tek poslije rata, sticajem prilika, razvio se je zemljoradnički pokret na svestranoj zadržanoj osnovi.

Počelo se je sa Narodnim domom, 1922 godine, još za vrijeme talijanske okupacije. Kada je postalo jasno da je Zadar izgubljen moralo se je misliti na novu orijentaciju naših sela, u okolici zadržanoj, u privrednom pogledu i na pojačani kulturni razvitak, da se škole mogu snaći u novoj teškoj situaciji, bez svog vjekovnog prirodno centra. Tada se je javila potreba, da se po našim zapuštenim selima počnu stvarati Narodni domovi, kao ognjišta cjelokupnoga privredno-kulturnog rada na selu. Započet je tada jedan veliki Narodni Dom na selu i tek se je sada završio u svim pojedinostima, a u njemu postoji Kreditna zadržana, Nabavljačka zadržana, Odjeljak zdravstvene zadruge, Narodna čitaonica i Odjeljenje za upravu i goste.

Narodni Dom postao je matca za sve ostale pokrete. U njemu su održavali sastanke sa seljacima mnogi naši izabrani ljudi. Iz Beograda su dolazili pok. dr. Gavriilo Kojić, osnivač zdravstvenog zadržanarstva, pa pretstavnice Amerikanske unije: Miss Robinson, Miss Stäten, gg. Mahlo Avramović, osnivač zemljoradničkog zadržanarstva, Kosta D. Glavinčić, bivši

čija ekonomskih i kulturnih, pa tek onda pristupiti provedenju jednog mišljenja i sistematskog plana. Za svestrano proučavanje ovih pitanja potrebno je i vremena i znanja i saradnika — a to se sve može naći samo u jednoj velikoj zajedničkoj organizaciji.

Učiteljsko vijeće u Benkovcu istaklo je sa svom ozbiljnošću pitanje narodnog prosvjediteljstva i ukazalo na put kojim treba ići. Sada se javlja opća dužnost svih pozvanih i zainteresovanih da podupre ova lijepa nastojanja naših učitelja.

ministar narodne privrede, načelnik beogradske opštine i profesor Velike škole u Beogradu, vrlo zaslužni zadržani veteran, Dragiša Lapčević, odličan poznavalac narodnog života i privrednih odnosa, zaslužni za zadržanarstvo dr. Velja Stojković, pa dr. Stevo Ivančić, direktor Central. higijenskog zavoda i jedan od vođa prosvjetno-kulturne i zdravstvene organizacije u narodu, i mnogi drugi. Tu se je narod sretao sa Ministrom. Velikom Županom, Banom i sa raznim stručnjacima, koji su tamo poslom dolazili. Održavala su se predavanja, davale pretstave, pokazivale slike sa projekcionim aparatom, prikazivali filmovi sa kinom. Nabavila se je knjižnica. Osnovano se je bilo pjevačko društvo, a kasnije seoska sokolska četa.

U Narodnom domu održavale su se konferencije i sastanci sa našim zadržanim radnicima: gg. don Franom Ivaniševićem, dr. Barvaldiem, Stankom Ožanićem, dr. Jerkom Vodonovićem i Vladika g. Irineju ovom je Domu i gosiljao zadržani rad i ljude, koji u njemu učestvuju. Dr. Uroš Desnica ovdje se je radovao, što su se i Kotarci kadri da nešto stvore.

U Narodnom domu i zadržanom radu zadržani su sticali socijalni smisao.

Najprije se je osnovala Zemljorad. kreditna zadržana, po primjeru ostalih zemljoradničkih zadržanih, koje su uzele za osnovu stalnu mjesečnu štednju. Na taj se je način skupilo u doprinosima i novcu oko 100 000 dinara (stohiljada). I sada se kao glavni zadržani ove zadruge javlja prikupljanje stalne štednje, jer bez toga nema kreditne osnove na selu, a bez ove je nemoguć razvitak i drugih poslova.

Već u prvim početcima glavna želja seljaka u zadržanom radu bile su nabavke. Ne samo u jednom selu nego u svim ovim krajevima zadržana se i zamišlja odmah u početku samo radi nabavaka. Pitanje nabavaka zadržanih jedan je od najvažnijih zadržanih u zadržanoj organizaciji. Preko ove Nabavljačke zadruge nabavljene su stotine hiljada dinara sretstava za proizvodnju (umjetnog gnoja, sjemena, galice, sumpora, alata itd.) Ove zadruge mogu upredovati samo u tom slučaju, ako daju robu za gotov novac ili u vezi sa kreditnim zadržanim, koje redovno paze na otplaćivanje kredita i daju se samo onima, koji to zadržavaju (uredni su, plaćaju tačno stalnu štednju itd.)

Svako selo treba da ima svoju kreditnu zadržanu, gdje se ljudi dobro međusobno poznaju, i gdje se može paziti tačno na opravdanost i upotrebu svakog kredita, i gdje se bez ikakvih suvišnih troškova riješavaju svi poslovi kod vlastite kuće.

Nekoliko sela zajedno mogu imati

jednu nabavljačku zadržanu, a jedno selo samo u tom slučaju ako je vrlo veliko, jer se ne mogu održavati troškovi nabavljačke zadruge sa malo potrošača.

Nabavljačka zadržana, o kojoj govorimo, ima svoj veliki djelokrug, ali po okolnim selima nema dovoljno kreditnih zadržanih, radi uređivanja novčanih pitanja. Ali su kreditne zadruge u Kašiću, Biljanima, Poljicama ipak poticajem odavle osnovane itd.

Kroz deset godina vidilo se je i u kreditnom i u nabavljačkom zadržanarstvu koja su osnovna pravila, kojih se mora držati i kakvih se pogriješka mora u radu čuvati, bez obzira na to kakve su trenutne želje zadržanara.

Pred deset godina, za vrijeme talijanske okupacije, došao je do nas „Zdravstveni pokret“ pok. dra Gavriila Kojića. Malo poslije osnovana je Zdravstvena zadržana, i to je bio prvi slučaj u našim krajevima, da na selu postoji apoteka, i da se u njemu nastani ljekar i u vezi s tim da se počnu riješavati vrlo važna pitanja u životu seljaka, kojima se niko nije bavio i ako su to osnovna pitanja života, jer se u pitanju uslovi zdravlja i opstanka.

Zdravstvena zadržana postojala je i radla nekoliko godina u Smokoviću, ali je kasnije prenesena u Zemunik, kada je bivši manastir Trapista postao zadržana svojina. Tada je u vezi sa zdravstvenom zadržanom osnovana u tom manastiru prva Domaćinska škola kod nas. U istim prostorijama sada postoji bolnica, a u Zadržanom domu u Zemunik, u blizini bolnice sada se otvara prva javna zadržana apoteka.

Ova Zdravstvena zadržana imala je dosada šest zadržanih ljekara i u mnogim teškim prilikama, naročito u početcima, pružala je ljekarsku pomoć i snabdjevala sa ljekovima svoje članove, pod vrlo povoljnim uslovima i potakla je i pomogla dosta zdravstvenih uređenja.

Ova je prva zdravstvena zadržana u „prečanskim“ krajevima i odavle su potekle ostale zdravstvene zadruge u Dalmaciji.

U prvim godinama poslije Oslobođenja glavni proizvod, koji se je prije unovčavao u Zadru davao je vinnogradi odmah se je osjetila potreba, da se stvori mogućnost zajedničke prerade i prodaje vina. Tako je osnovana Vinogradarska zadržana, projektirana za deset hiljada hektolitara, ali kasnije osnovana smanjena za šest hiljada hektolitara i po toj je osnovi podrum sada potpuno završen.

Kad se uzme u obzir slab postupak sa vinom po našim selima onda se tek može uočiti važnost vinarских podruma za seljaka i onda kad bi vino samo za njih sačuvali, a ne samo onda kad se pripremi za prodaju. Naravno ovo i jedno i drugo može se uspješno raditi samg sa dobrom

